

Základy norského jazyka a reálií

Jarka Vrbová

Tato publikace vznikla v rámci projektu
„Jazyková pluralita: podpora malých jazyků a kultur“ (EHP-CZ-ICP-2-005)
řešeného na Katedře jazyků a literatury na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy
a Katedře norštiny University v Bergenu.
Projekt podpořily Fondy EHP, program Vzdělávání.

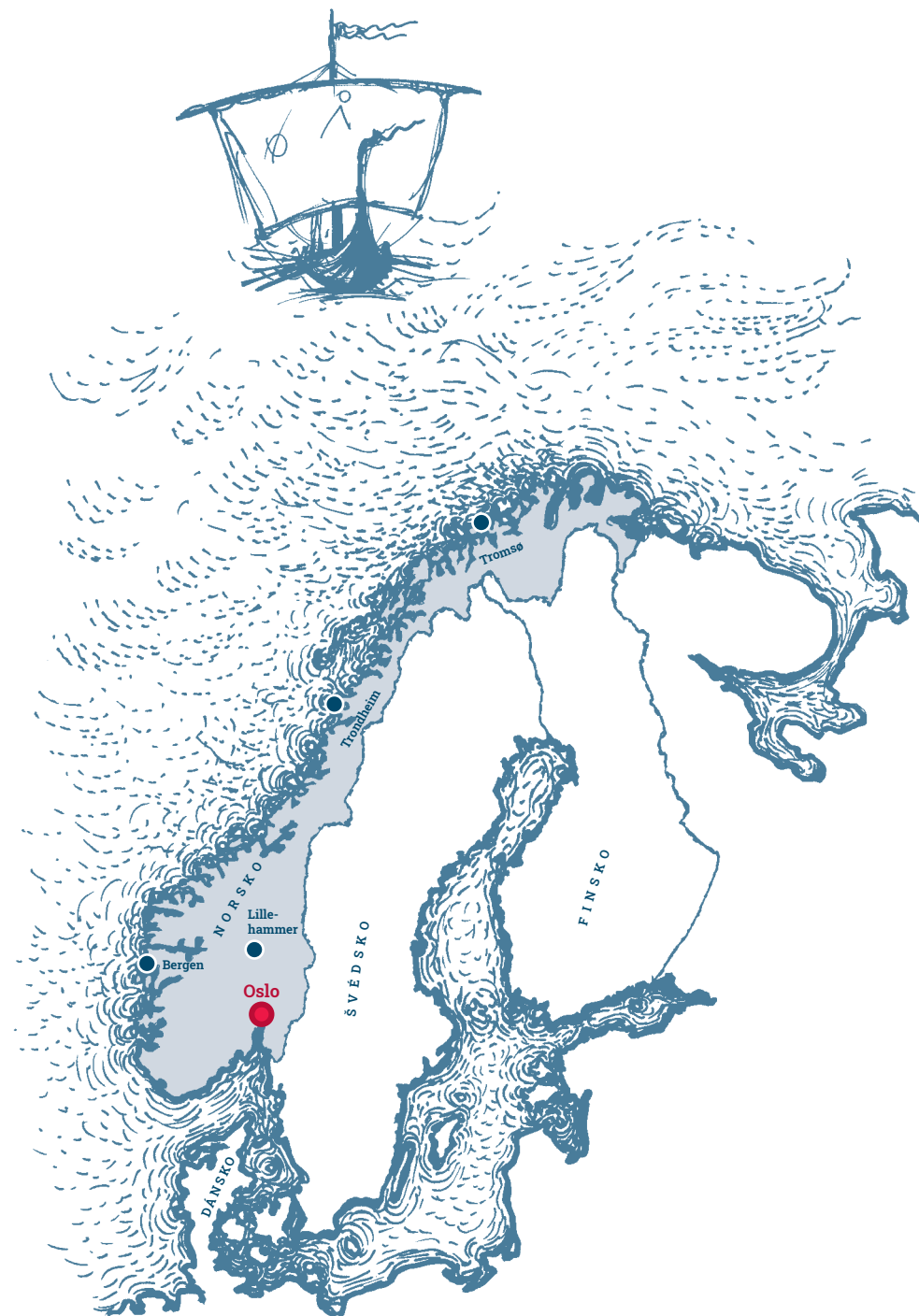
Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Odborná spolupráce:
Thor Henrik Svevad, cand. philol.
Mgr. Ilka Wunderlich

Recenzovaly:
doc. PhDr. Miluše Juříčková, CSc.
Mgr. Barbora Stejskalová

text © Jarka Vrbová, 2022
cover, layout, illustrations © Eva Holá, 2022
photo © Vendula V. Hingarová, Vojtěch Vlk, Toril Lund, 2022
© Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, 2022

ISBN 978-80-7571-096-3

OBSAH

Norská abeceda / 9

Lekce 1

Til Norge – Do Norska / 10

Gramatika: Pořádek slov ve větě, slovosled a otázka, zápor. Osobní zájmena + časování sloves

Reálie: Vzhůru na Sever!

Lekce 2

Hvordan har du det?

– Jak se máš? / 18

Gramatika: Neurčitý člen; osobní zájmena v předmětu; způsobová slovesa

Reálie: Dějinné proměny Norska a jakým jazykem se mluvilo a mluví

Lekce 3

Hva trenger vi?

– Co potřebujeme? / 28

Gramatika: Množné číslo (i nepravidelné); číslovky 1–20

Reálie: Z chudoby k blahobytu

Lekce 4

I byen – Ve městě / 36

Gramatika: Člen určitý; rozkazovací způsob

Reálie: Život ve velkých městech (Oslo, Bergen, Trondheim)

Lekce 5

Vær og uteliv

– Počasí a pobyt v přírodě / 46

Gramatika: Minulý čas

Reálie: Příroda hojně navštěvovaná i dobře chráněná

Lekce 6

Til fjells – Do hor / 56

Gramatika: Přivlastňovací zájmena

Reálie: Do hor

Devět pravidel pobytu v horách

Lekce 7

Ved sjøen – U moře / 64

Gramatika: Přivlastňovací pád; neosobní zájmeno *man*; čtyři světové strany

Reálie: Na moře – pro radost i na ryby

Lekce 8

Staten Norge

– Stát Norsko / 74

Gramatika: Budoucí čas

Reálie: Království, vláda a politika

Lekce 9

Kultur – Kultura / 80

Gramatika: Spojení přídavného a podstatného jména

Reálie: Umění a literatura

Lekce 10

Jul – Vánoce / 86

Opakovací lekce

Reálie: God jul! Veselé Vánoce!

Lekce 11

Polarekspedisjoner

– Polární expedice / 94

Gramatika: Minulé přičestí slovesa; předpřítomný čas; hodiny

Reálie: Objevitelé a polárníci

Lekce 12

Mat – Jídlo / 104

Gramatika: Trpný rod

Reálie: Dobrou chuť!

Lekce 13

Vintersport og sommersport

– Zimní a letní sporty / 112

Gramatika: Krátké odpovědi

Reálie: Sněhem i vodou

Lekce 14

Folkekunst og folkeeventyr

– Lidové umění

a lidové pohádky / 121

Gramatika: Stupňování přídavných jmen

Reálie: Lidové umění – od dřevěných kostelů přes kroje a pletení po pohádky

Lekce 15

Skolesystemet – Školství / 130

Gramatika: Časové předložky, další číslovky

Reálie: Vzdělanost

Lekce 16

Er du frisk? – Jsi zdravý? / 136

Lidské tělo

Co dělat, když se ocitneme v úzkých

Lekce 17

Viktige datoer i livet

– Důležitá data v životě / 140

Řadové číslovky. Kolikátého je dnes?

Kdy ses narodil?

Lekce 18

Vi handler

– Nakupujeme / 142

Slovní zásoba – oblečení, boty, sportovní potřeby, drogerie, domácí potřeby

Lekce 19

Hva skal man si?

– Co máme říct? / 148

Komunikační obraty

Lekce 20

Påsken og nasjonaldagen

– Velikonoce

a státní svátek / 152

Doplňkové texty / 156

Základy výslovnosti / 164

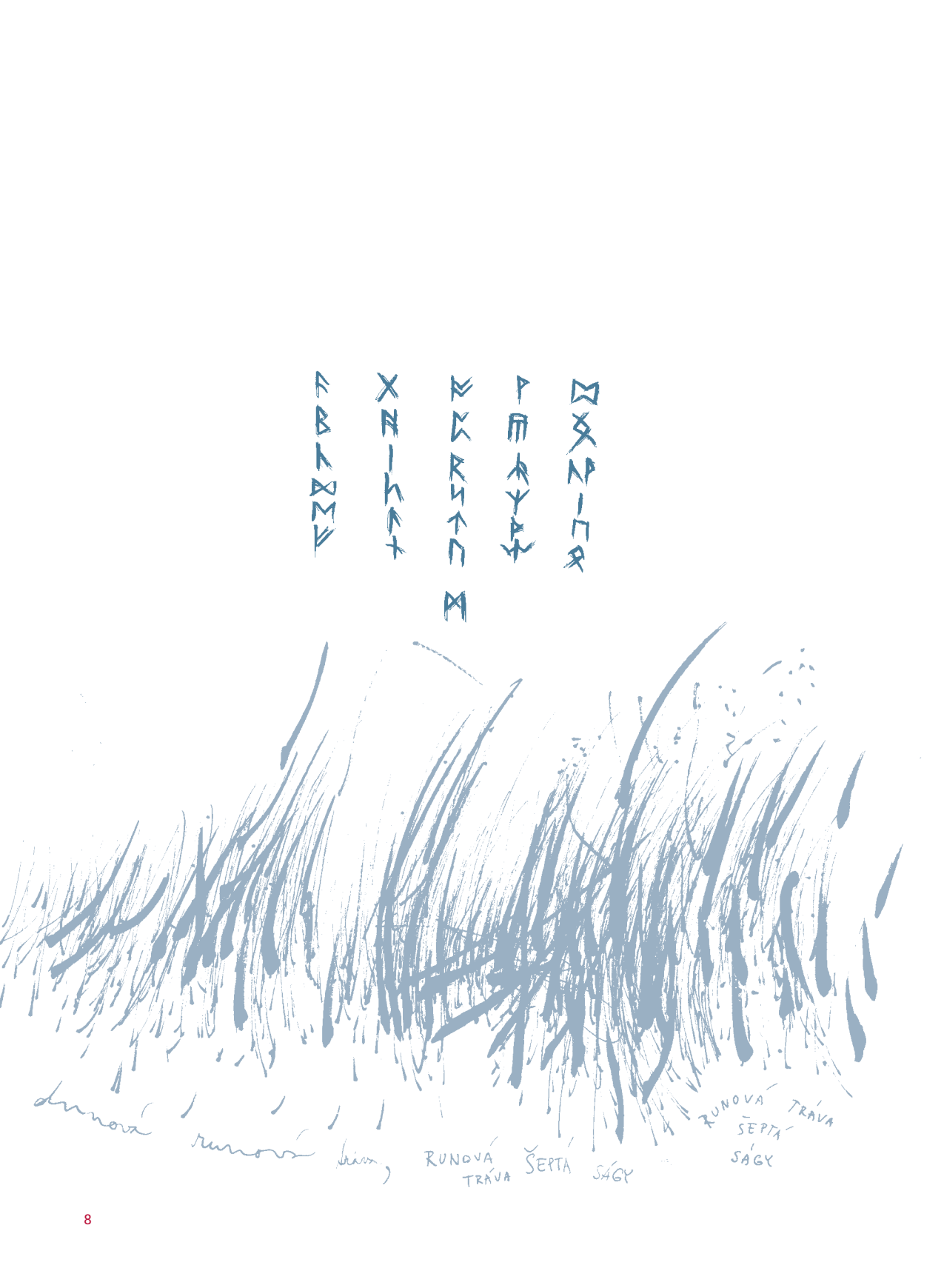
Klíč ke cvičením / 169

Norsko-český slovníček / 173

Silná slovesa / 187

Použitá a doporučená literatura / 188

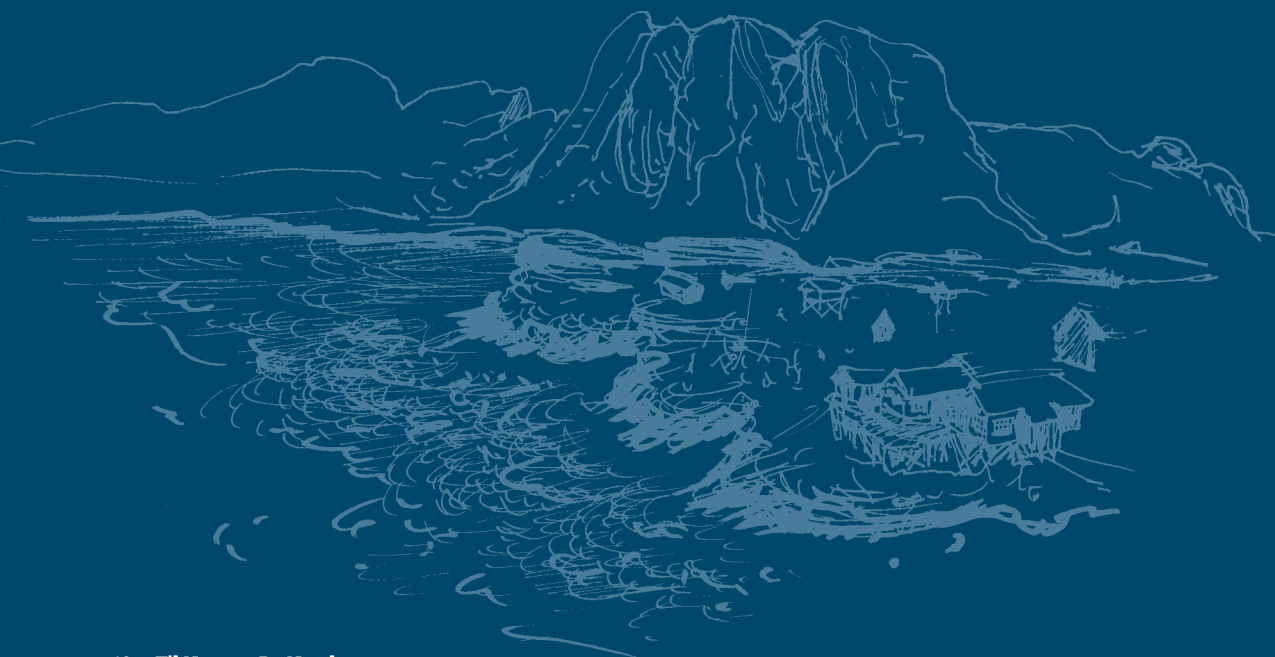

Norská abeceda

A [a:]	G [ge:]	M [em]	S [es]	Y [j̥]
B [b:]	H [ho:]	N [en]	T [te:]	Z [set]
C [se:]	I [i:]	O [u:]	U [ü:]	Æ [æ:]
D [de:]	J [jod]	P [pe:]	V [ve:]	Ø [ö:]
E [e:]	K [ko:]	Q [kü:]	W [dobbelvte]	Å [o:]
F [ef]	L [el]	R [æ:r]	X [eks]	

Til Norge – Do Norska

1 Pavel: Hei!
Jeg reiser til Norge.

2 Erna: Jeg er norsk.

3 Pavel: Snakker du tsjekkisk?

4 Erna: Nei.

5 Pavel: Og jeg snakker ikke norsk.

6 Erna: Reiser du til Norge med stipend?

7 Pavel: Ja, med stipend for ett år.

8 Erna: Det er kaldt i Norge og det regner ofte.

9 Pavel: Ja, men jeg har paraply!

Lekce 1 – poslech

Slovička

hei – ahoj
jeg – já
å reise – jet
til – do
Norge – Norsko
er – jsem
nei – ne
å snakke – mluvit

du – ty
norsk – norský, norský
tsjekkisk – český, český
ja – ano
å ha – mít
med – s
et stipend – stipendium
for ett år – na jeden rok

det er kaldt – je chladno
det regner – prší
i – v
ofte – často
men – ale
en paraply – deštník
flink – šikovný

U sloves uvádíme infinitivní částici å; u podstatných jmen neurčitý člen (zde: en, et).

Gramatika

Pořádek slov ve větě je pevný. Na prvním místě podmět, na druhém přísudek (sloveso).

V otázce se jejich pořadí přehodí (Snakker du tsjekkisk?)

Zápor v norské větě se tvoří jednoduše – vložením částice *ikke*.
(Og jeg snakker ikke norsk.)

Osobní zájmena

jeg	já	vi	my
du	ty	dere	vy
han	on (živé osoby)	de	oni
hun	ona (živé osoby)	De	Vy
hen	(genderově neutrální)	(vykání se v současné době	
den	neživotné on, ona	už téměř nepoužívá,	
det	ono	všichni si tykají)	

ikke

Časování sloves je ve většině případů pravidelné: v přítomném čase přidáním koncovek **-r/-er** k infinitivu slovesa – koncovka je stejná ve všech osobách, a proto musí být v každé větě podmět. (K infinitivu patří částice „å“ – podobně jako anglické „to“:
å hete – jmenovat se, å ha – mít.)

Jeg heter Per. Jmenuji se Per.
De arbeider i Norge. (Oni) pracují v Norsku.
Har du fri? Máš volno?

Sloveso være (být) má ve všech osobách tvar er:

Hun er fra Norge. (Ona) je z Norska.
Vi er fra Tsjekkia. Jsme z Česka.

„er“

K procvičení

a) Tvořte otázku:

Vzor: Jeg er tsjekkisk. Er du tsjekkisk?

Pavel er i Praha.

Erna studerer i Oslo.

Han snakker tsjekkisk.

Olav har ferie.

Anna er flink.

b) Odpovídejte na otázku – kladně i záporně:

Vzor: Reiser du til Norge? Ja, jeg reiser til Norge. Nei, jeg reiser ikke til Norge.

Studerer du?

Arbeider du i Norge?

Heter du Erna?

Er det kaldt i Tsjekkia?

Regner det ofte?

Har du en paraply?

c) Doplněte správný tvar slovesa:

Vzor: (studovat) Vi norsk. Vi studerer norsk.

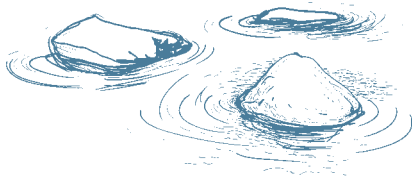
(pracovat) Edvard i Oslo.

(mluvit) Inger norsk, hun bor i Norge.

(mít) Dere fri.

(být) Vi i Praha.

(studovat) Hun tsjekkisk.

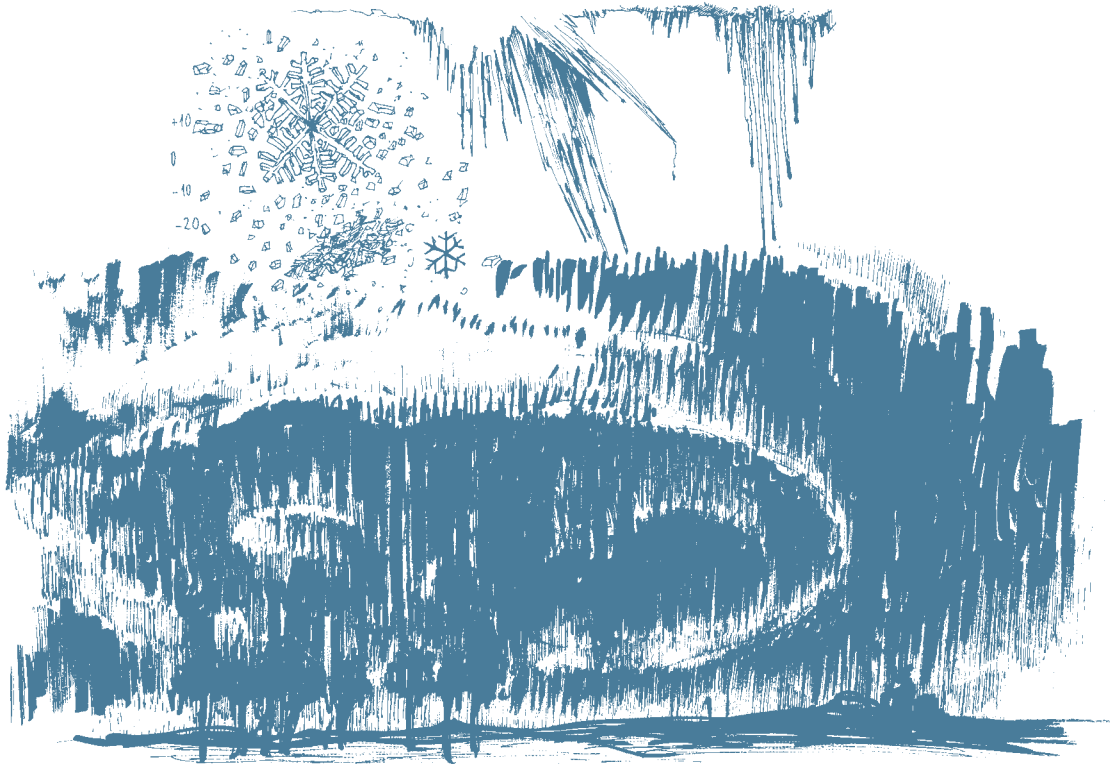

Vzhůru na Sever!

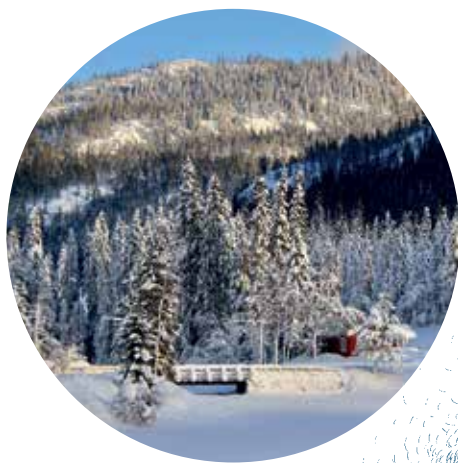
Norsko, jehož staroseverský název zněl Nordvegr, tedy severní cesta, se rozkládá na Skandinávském poloostrově a svým protáhlým tvarem inspiruje k zajímavému myšlenkovému pokusu: Kdybychom Norsko otočili kolem jeho nejjižnějšího mysu, severní výběžek by dosáhl téměř do Říma. Kromě stovek ostrovů přilehlých k pevnině patří k Norsku i souostroví Špicberky (jejich norský název je Svalbard), ostrov Jan Mayen a Medvědí ostrov (Bjørnøya) v Severním ledovém oceánu.

Dlouhé pobřeží je členité, plné fjordů, ideální pro námořní plavbu. Vnitrozemí je hornaté a lesnaté, pouze na jihovýchodě země nebo v některých fjordech a údolích jsou dobré podmínky pro zemědělství.

Divoká a zároveň uklidňující krajina, leckde dramatická, je inspirující a fotogenická. Jako by v ní nadále existovaly kouty, kam lidská noha ještě nikdy nevstoupila. U lidských obydlí vlají prapory a norská vlajka či vlaječka je také nejčastější ozdobou k uvítání návštěvy či doplňkem na stole u každého slavnostního oběda. Při soukromé oslavě narozenin se vlajka dokonce vztyčuje na stožár před domem. O státním svátku 17. května vlají vlajky všude.

Obyvatelé země jsou z velké většiny Norové, menšinu tvoří Sámové v severních oblastech země. Nezřídka i v nejzapadlejších osadách potkáte přistěhovalce z Pákistánu, Somálska či Etiopie. Mrazy a sníh jsou pro ně těžká zkouška. Zvláště zimní půlrok je náročný, a to nejen pro přistěhovalce. I na jihu se stmívá kolem třetí odpoledne, od severního polárního kruhu „výš“ mizí denní světlo úplně. Je pořád tma. Občas ale oblohu jako magická odměna prozáří severní polární záře.

Hvordan har du det? – Jak se máš?

1 Olav: Hvordan har du det?

2 Pavel: Takk, jeg har det bra.

3 Olav: Hva heter du?

4 Pavel: Jeg heter Pavel.

5 Olav: Du er ikke norsk, ikke sant? Er du fra Tsjekkia?

6 Pavel: Ja, jeg er tsjekkisk. Jeg håper at jeg kan lære norsk snart.

7 Olav: Hvor bor du?

8 Pavel: Jeg bor på et studenthjem.

Lekce 2 – poslech

Slovička

takk – **děkuji**
 bra – **dobře**
 ikke sant? – **že ano?**
 fra – **z, od**
 å håpe – **doufat**
 kan – **můžu/umím, můžeš/umiš...**

å lære – **naučit se, učít se**
 snart – **brzy**
 hvor – **kde, kam**
 å bo – **bydlet**
 på – **v, na**
 et studenthjem – **studentská kolej**

Gramatika

Neurčitý člen. Jako v každém germánském jazyce se i v norštině užívá u podstatných jmen neurčitý člen, v norštině existují tři:

- en** – pro mužský rod
- ei** – pro ženský rod
- et** – pro střední rod

Harald er en gutt. Harald je chlapec. **Pozn.** Některá ženská podstatná jména mohou mít dvojí člen: *en* nebo *ei*; současný *bokmål* dává přednost *ei*.
Erna er ei jente. Erna je dívka.
Vi har et hus. Máme dům.

Pokud podstatné jméno znamená povolání, neurčitý člen se před něj neklade – pouze v případě, že je doplněno přídavným jménem:

Jeg er student. *Jeg er en tsjekkisk student.*
Han er mekaniker. *Han er en norsk mekaniker.*

Osobní zájmena, pokud nejsou ve větě v podmětu, ale v předmětu, mají ve všech pádech stejný tvar:

1.pád:	ostatní pády:	
jeg	meg	(mě, mi, mě, mně, mnou)
du	deg	(tebe, tobě, tebou)
han	ham	(něho, jemu, ho, něm, ním)
hun	henne	(ní, ni, jí, ji)
hen	hen	
vi	oss	(nás, nám, nás, námi)
dere	dere	(vás, vám, vámi)
de	dem	(nich, jim, je, nimi)

Zvratné zájmeno seg (se, si) se používá pouze ve třetí osobě. V ostatních osobách se zvrtnost vyjadřuje příslušným pádovým tvarem zájmena:

Jeg vasker meg. Myji se.
Petter interesserer seg for litteratur. Petter se zajímá o literaturu.
Vi bestemmer oss snart. Rozhodneme se brzy.

Pomocná (způsobová) slovesa se časují ve všech osobách stejně:

ville (chtít) – *jeg vil, du vil, han vil, hun vil, vi vil, dere vil, de vil*
kunne (mocht, umět) – *jeg kan, du kan, han kan, hun kan, vi kan, dere kan, de kan*
måtte (muset) – *jeg må, du må, han må...*
skulle (mít povinnost) – *jeg skal, du skal, han skal...*
få (smět) – *jeg får, du får, han får...*
burde (je třeba, je záhodno, abych) – *jeg bør, du bør, han bør...*

K procvičení

a) Doplňte neurčitý člen.

Vzor: Eva er jente. Eva er ei jente.

Jeg har paraply.

Han er gutt.

Han er student.

Har du stipend?

Vi bor på studenthjem.

b) Přeložte:

Ingrid je studentka. (Ona) je norská studentka.

Harald je architekt. (On) je norský architekt. (*en arkitekt*)

Olaf je učitel. (On) je norský učitel. (*en lærer*)

c) Doplňte způsobové sloveso ve správném tvaru:

Vzor: (chtít) Petter studere norsk. *Petter vil studere norsk.*

(muset) Vi snakke engelsk.

(mocht) Dere reise til Amerika.

(chtít) De lese en avis, ikke en bok.

(má povinnost) Eva besøke mamma.

(smět) jeg drikke øl?

(mocht) du åpne vinduet?

d) Použijte správný pádový tvar zájmena:

Vzor: (on) Hører du ? *Hører du ham?*

(ona) Jeg vil treffe

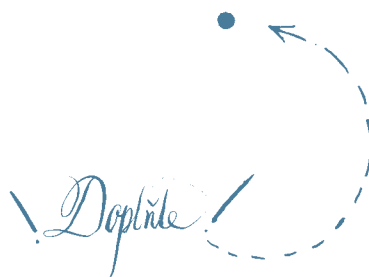
(oni) Vil du besøke ?

(ty) Vi reiser sammen med

(my) Du kan bli hjemme hos

(vy) Mor vil snakke med

(já) Kan du ringe ?

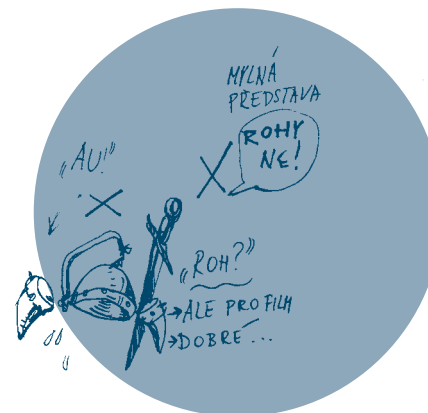
e) Vložte vzratné zájmeno:

Vzor: Hun interesserer for Norge. *Hun interesserer seg for Norge.*

Vi konsentrerer dårlig.

Mor og far bestemmer i dag.

Jeg vasker hjemme.

Dějinné proměny Norska a jakým jazykem se mluvilo a mluví

Prvním historicky významným obdobím je doba vikingů (793–1066) která se vyznačuje vesměs loupežnými nájezdy, spojenými s hledáním obchodních a objevitelských cest Severanů obývajících území dnešního Dánska, Norska a Švédska. Ve prospěch norských výprav mluví, že byly spíše objevitelské – když se norský král Harald Krásnovlasý pokoušel říši násilím sjednotit, svobodní pánové se odmítali podvolit, pluli na západ a usadili se na Islandu, do té doby neobydleném, a pak i na Faerských ostrovech.

Středověk neskončil pro Norsko dobře: během morové epidemie v polovině 14. století nastal výrazný úbytek obyvatel. Vzápětí, roku 1397, došlo i ke ztrátě samostatnosti, vznikla Kalmarská unie a Norsko, Švédsko i Island se ocitly pod dánskou nadvládou. Norové nikdy neměli „svou“ šlechtu, a tak je charakteristickým rysem společnosti jisté rovnostářství. Částečnou samostatnost získalo Norsko teprve 17. května 1814.

Z náboženského hlediska je důležitý rok 1536, kdy dánský sněm rozhodl o reformaci a Dánsko i Norsko (jakož i Švédsko, v té době už samostatné) přijaly protestantské vyznání.

Za první světové války zůstalo Norsko neutrální. Druhá světová válka zasáhla zemi hned 9. dubna 1940, kdy do ní vstoupila okupační vojska. Hitlerovské Německo neprodleně začalo pracovat na svém velikášském plánu „Festung Norwegen“, podle něhož měla být z Norska vytvořena nedobytná pobřežní pevnost. Severní kraje kolem Narviku byly pro okupanty nejdůležitější, z nedaleké Kiruny v sousedním neutrálním Švédsku vozili okupanti po železnici kvalitní železnou rudu. Vláda spolu s králem Haakonem VII. odjela do Londýna a v zemi vládl říšský správce Terboven. Neblaze proslula postava vůdce norských nacistů Vidkuna Quislinga, který se stal i pro řadu jiných států symbolem vlastizrádce. Po válce byl popraven.

Dějiny Norska poznamenaly i **jazykové poměry** v zemi. Z původní společné staroseverštiny (dochovaly se mnohé památky psané runovým písmem) se vydělily jednotlivé severské jazyky.

Současná jazyková situace jako důsledek historického vývoje je poměrně pozoruhodná. I přes celkem malý počet obyvatel Norska (něco přes pět milionů) má země dvě varianty spisovného jazyka. Důvod této dvojednosti je právě ve více než čtyřech stoletích politické a kulturní nadvlády Dánska (1397–1814). V době unie s Dánskem se veškerý politický, kulturní i společenský život odehrával buď přímo v Dánsku, anebo pokud na území Norska, tak rovněž v dánštině. Psaná norština postupně ztrácela kontinuitu a nahradila ji dánština (patřící do stejné skupiny severogermánských jazyků). Teprve po roce 1814, kdy došlo k osamostatnění Norska, se zvedla vlna národního uvědomování a hledání identity, k čemuž byl vlastní jazyk nezbytným předpokladem.

S nastupujícím 19. stoletím se nabízela dvě řešení. Buď vyjít z jazyka, který užívaly vzdělané vrstvy ve městech a jenž byl odvozen z dánštiny (nynější *bokmål*), nebo vzít za základ norské dialekty (nynější *nynorsk*). Po litém boji zastánců obou táborů jsou od roku 1885 obě varianty jazyka

uzákoněny jako rovnocenné: každý občan i každá obec má právo si mezi nimi vybrat (přibližně 83 procent Norů dnes volí *bokmål*, 17 procent *nynorsk*). Tato úzkostlivě liberální praxe do značné míry brání veškerým dosavadním snahám o sjednocení nebo alespoň o podstatné sblížení obou variant.

V nasledujících lekcích se budeme seznamovat se základy *bokmálu*.

V nejsevernějším kraji Finnmarka žije menšinové etnikum Sámů, kteří mluví ugrofinským jazykem, sámštinou, uzákoněnou jako druhý *úřední* jazyk. Do začátku 20. století na tomto území existoval i kontaktní jazyk mezi ruštinou a norštinou, *russe-norsk* (zvaný též „moja pã tvoja“).

Staroseverstina

norxent mål
donskt tunga
fornisländska
urnordisk
old nordisk
norraena
vieux norrois
Old Norse
Old Norse Icelandic
Alt nordisch

= (700-1350)
German-
sky
Jazyk

NORSTINA
Norsk EØA
æ

SAMSTINA
Sámegiella

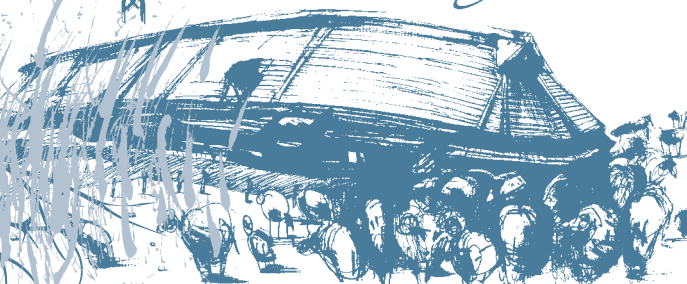
Sámore
Laponci
(Kastavale)

2 D Bokmål /
 A Nynorsk
 Ø ð

D S M I R
 P M Y A
 K C R H T N
 X N - h +
 F B T Z E

LOFOTR
Viking museum

Číslovky 1–20

1 en	2 to	3 tre	4 fire	5 fem
6 seks	7 sju / syv	8 åtte	9 ni	10 ti
11 elleve	12 tolv	13 tretten	14 fjorten	15 femten
16 seksten	17 sytten	18 atten	19 nitten	20 tjue / tyve

Slovička

sulten – **hladový**
 tørst – **žiznivý**
 trengere – **potřebovat**
 mat-en – **jídlo**
 brød-et – **chléb**
 frukt-en – **ovoce**
 melk-en – **mléko**
 rundstykke -t – **žemle**
 (et stykke = kousek)
 brus -en – **limonáda, nealko**
 å gå – **jít**
 butikk-en – **obchod**
 her – **tady**
 i nærheten – **v blízkosti**
 også – **také**
 regntøy-et – **pláštěnka,**
 oblečení do deště

ofte – **často**
 å foreslå – **navrhnout**
 å handle – **nakupovat, dělat nákupy**
 stor – **velký**
 kjøpesenter-et – **nákupní středisko**
 å kjøpe – **koupit**
 alt – **všechno**
 der – **tam (kde)**
 matvarer – **potraviny**
 klær – **oděvy**
 sko-en – **bota, boty**
 sportsartikler – **sportovní potřeby**
 dit – **tam (kam)**
 uten meg – **beze mne**
 engelsk – **anglický, anglicky**

Hva trenger vi? – Co potřebujeme?

1 Hanne: Jeg er sulten og tørst. Og du?

2 Pavel: Jeg også. Trenger vi å kjøpe mat?

3 Hanne: Ja, vi må ha brød, frukt og melk.

4 Pavel: Og rundstykker. Og brus!

5 Hanne: Ja. Vi kan gå til en butikk her i nærheten.

6 Pavel: Jeg trenger også regntøy, det regner ofte her. Hva foreslår du?

7 Hanne: Du kan handle på et kjøpesenter. Der kan du kjøpe alt. Matvarer, klær, sko, sportsartikler. Du kan gå dit uten meg.

8 Pavel: Norsken min er ikke god. Snakker de engelsk?

9 Hanne: Ja, nesten alle i Norge kan engelsk.

10 Pavel: OK.

Lekce 3 – poslech

